

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

Fakulta bezpečnostně právní

Katedra kriminalistiky

Kriminalistická odorologie

Bakalářská práce

Criminalistic odorology

Bachelor thesis

VEDOUCÍ PRÁCE

plk. v. v. PhDr. Čáp Jan Ph.D.

AUTOR PRÁCE

Sabina Neckářová

PRAHA

2022

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Ve Praze, dne 10. 3 .2022

Poděkování

Za trpělivost, ochotu, skvělé vedení a obrovskou motivaci, děkuji mému vedoucímu práce, plk. v. v. PhDr. Janu Čápovi, PhD.

ANOTACE

Autorka předkládá bakalářskou práci, která obsahuje pohled na efektivitu metody individuální pachové identifikace na moderní nebo řekněme současnou kriminalistickou praxi a její povědomí mezi policisty, zejména pak zařazenými ve vnější službě a službě kriminální policie. K této úvaze autorku vedl především fakt, že předešlé bakalářské práce, se zabývaly především otázkou důvěryhodnosti individuální pachové identifikace jako důkazního prostředku, předloženého v rámci metody, která je součástí kriminalistické techniky známé a v učebnicích a odborné literatuře nazývané jako kriminalistická odorologie.

KLÍČOVÁ SLOVA

Pachová identifikace, kriminalistická odorologie, důkazní prostředek, metody, kriminalistická technika, policisté, vnější služba, služba kriminální policie, vzdělání, efektivnost.

ANNOTATION

The author presents a bachelor thesis that contains a view of the effectiveness of the method of individual scent identification on modern or let's say contemporary criminalistic practice and its awareness among police officers, especially those included in the external service and the criminal police service. The author was led to this consideration mainly by the fact that the previous bachelor theses dealt mainly with the question of the credibility of individual scent identification as a means of evidence, presented within the framework of a method that is part of the forensic technique known and in textbooks and professional literature called as forensic odorology.

KEYWORDS

Odor identification, forensic odorology, means of proof, methods, forensic technique, police officers, external service, criminal police service, education, efficiency Entered / Edited.

Obsah

ÚVOD	5
ÚVOD DO PROBLEMATIKY KRIMINALISTICKÉ ODOROLOGIE	7
ÚVOD DO HISTORIE KRIMINALISTICKÉ ODOROLOGIE	10
PACHOVÉ PRÁCE JAKO SOUČÁST KRIMINALISTICKÉ ODOROLOGIE	12
PACH ČLOVĚKA JAKO ZDROJ PACHOVÉ STOPY	19
PACHOVÁ KOMPARACE	25
SPECIALIZOVANÝ VÝCVIK SLUŽEBNÍHO PSA PRO METODU PACHOVÉ IDENTIFIKACE.	27
KVANTITATIVNÍ VÝZKUM	33
ZÁVĚR.....	47
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	49

ÚVOD

Věrohodnost metod kriminalistické odorologie jako důkazního prostředku, byla je a dokud bude prováděna pouze na empirické bázi, stále diskutována. Avšak dosud jsem nenašla zdroj, který by se zabýval současnější otázkou, která by se týkala způsobů a postupů praktického využití této metody a jejího teoretického povědomí mezi policisty, kteří s ní mohou přijít do styku a využít ji v trestním řízení. Vyjma policistů zařazených ve speciálních odvětvích, jako je kriminalistická technika, služební kynologie nebo kriminalistický ústav, kteří jsou na téma kriminalistické odorologie speciálně proškoleni, neboť je součástí jejich pracovní náplně, není již tolik kolegů, alespoň v mém okruhu působnosti, jejichž povědomí by bylo o této metodě příliš valné. A to i přes teoretické proškolení a povinného absolvování kurzu na „odebírání pachového vzorku osoby“, kterým jsme museli projít již téměř všichni jak z vnější služby, tak ze služby kriminální policie, tedy alespoň co se operativních pracovníků týče. A právě tento exkurz, mezi policisty bude cílem této práce a pomocí výzkumné otázky, jak efektivní je v současné době teoretický základ policistů a následné převedení těchto znalostí do praxe v trestním řízení.

Vedle teoretického úvodu do problematiky kriminalistické odorologie, si přiblížíme historický vznik a vývoj kriminalistické odorologie, základní metodické rozdělení jednotlivých odvětví kriminalistické odorologie, základní přiblížení k tématu pachových prací a dále se již více zaměříme na metodu pachové identifikace, jako jednu z metod kriminalistické odorologie. V praktické části se zaměříme na praktické seznámení s výcvikem speciálně vybraných služebních psů v jednom ze specializovaných pracovišti PČR, které je součástí útvaru Policie Krajského ředitelství, kde probíhá speciální kynologická činnost a praktická komparace jako předmět důkazního řízení v rámci Územního odboru Krajského ředitelství Středočeského kraje a je dislokována v objektu Kynologického střediska Domašín. Pokusíme se nahlédnout hlubší sondou mezi aktivně sloužící policisty, kteří nám následně pomohou utvořit si názor na to, jak efektivní je využití těchto metod v praxi, zda a jak často měli možnost se s nimi setkat a využít je dále

v trestním řízení a především jak dobře jsou policisté vybaveni teoretickými znalostmi, případně využitím a převedením teorie do praxe a v neposlední řadě, jaké jsou možnosti a návrhy dalšího a kvalitnějšího vzdělávání policistů v této oblasti.

Ráda bych se v této práci věnovala otázce efektivitě teoretických znalostí získaných základní odbornou přípravou policistů a všeobecné vzdělanosti a teoretickému povědomí o metodě individuální pachové identifikace, což by v odpovědi na efektivnost využití této metody mohlo být, domnívám se, klíčové. Řízenými rozhovory s odborníky v oblasti využití metod kriminalistické odorologie a ostatními odborníky z oblastí trestního řízení bych se rovněž ráda dozvěděla konkrétní návrhy, jak zlepšit teoretické základy policistů k efektivnějšímu využití této metody v praxi.

Zároveň by mě zajímal zájem policistů o další vzdělávání, co se týče metody individuální pachové identifikace a jejich názor na efektivnost a metody vzdělávání, které jsou doposud u policie možné a dostupné, případně jejich názory na změnu vzdělávání a konkrétní návrhy ke zlepšení, popřípadě změnám.

Obecně se setkávám spíše s negativními názory na vzdělávání, či doplnění znalostí k tématům a zaměřením toho kterého oddělení, neboť většina policistů, zvláště těch déle sloužících, se považuje za „praktiky“ a tím pádem nemají příliš velkou motivaci k dalšímu vzdělávání, neboť ho nepovažují za důležité. Nejsem si jistá, do jaké míry se jedná o lenost a do jaké míry jsou skutečně přesvědčeni o své neomylnosti a své dosavadní vědomosti považují za dostatečné. Z vlastní zkušenosti jsem přesvědčená, že průběžné vzdělávání je nutností k dosažení skutečného umění ve svém oboru a nezáleží na tom, o jaký obor se jedná. Tím, jak se mění a vyvíjejí nejen technologie, je nezbytně nutné abychom se nejen jako policisté, ale i jako lidstvo neustále vzdělávali a doplňovali chybějící informace.

Úvod do problematiky kriminalistické odorologie

Vzhledem ke stále přetrvávajícím sporům, ohledně věrohodnosti kriminalistické odorologie jakožto důkazního prostředku pro potřeby trestního řízení, je nutné položit si otázku, do jaké míry lze poznatek získaný prostřednictvím speciálně vycvičeného psa považovat za nezpochybnitelný. Odborníci v oboru trestní právo procesní, na empirickém základu justiční praxe v oboru dokazování, věrohodnost této metody často zpochybňují, a to i přes nedostatek hlubších znalostí v oborech kriminalistické metodologie a služební kynologie především. Tyto pochybnosti vznikly zejména na základě omylů, ke kterým v minulosti při využití psa jako bio detektoru pachu skutečně došlo, jak bylo v srpnu roku 1999, na Mezinárodní konferenci forenzních věd v Los Angeles, profesorem Jozefem Wojcikiewiczem z katedry kriminalistiky a forenzních věd Jagellonské univerzity v Krakově v Polsku, konstatováno. Při postupu non lege artis -, může k těmto omylům stále ještě docházet. Je na místě podotknout, že tato metoda začala být využívána jako důkazní prostředek v době, kdy zdaleka nebylo známo tolik vědeckých poznatků jako dnes. Tato kriminalistická metoda je mladým oborem a její zdokonalování prochází určitými etapami, tak jako tomu bylo i u jiných kriminalistických metod. Při minulých selháních a nesprávných výsledcích detekce psem, bylo vždy zjištěno, že na vině bylo zásadně selhání „lidského faktoru“. Tedy není nutné hledat problém v metodě jako takové, ale je vhodné zaměřit se na její zdokonalování. Neméně důležité je si uvědomit, že v diskusích o metodách kriminalistické odorologie často dochází k záměně pojmů objektivního důkazního prostředku a věrohodného důkazního prostředku. Rovnítko mezi tyto dva pojmy pokládá nejen policejní, kriminalistická, ale také trestně právní praxe. Díky tomu a časté záměně pojmu „věrohodný“ a „objektivní“ pak dochází ke zpochybňování kriminalistické odorologie a s tímto reziduálním způsobem porovnávání se bohužel setkáváme i v současné době.¹

¹ STRAUS, Jiří a Martin KLOUBEK. *Kriminalistická odorologie*. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, s. 5-30. ISBN 978-80-7380-238-7.

Při předcházení trestné činnosti, jejím odhalování a vyšetřování je však velmi důležité brát v potaz proces poznání vyšetřované události jako jevu, který se odehrál v minulosti. Kriminalistické stopy nám odkrývají jeho průběh, činnost pachatele, proces události, zúčastněné osoby, použité prostředky, nástroje apod. Každá kriminalistická stopa má svou taktickou i technickou hodnotu a zásadní uplatnění v procesu kriminalistické identifikace, kdy především poskytuje důležité informace o způsobu kriminalisticky relevantní události, podílejících se osobách, jejich činnosti, způsobu provedení činu, fyzických či psychických schopnostech, předmětu zájmu, způsobu příchodu a odchodu z místa apod.² Z čehož vyplývá, jak důležité je, pro pochopení složitosti metody kriminalistické odorologie a její uvádění v praxi, zohlednit význam pojmů důkazní prostředek věrohodný a důkazní prostředek objektivní.

Kriminalistická odorologie zahrnuje objektivní i subjektivní metody zkoumání pachu. Objektivní metoda využívá především přístrojovou techniku, a to spektrální analýzu pachových látek, která je součástí kriminalistické olfaktoriky³. O této metodě se více dozvíme v samostatné kapitole této práce.

Nevýhodou objektivní metody kriminalistické odorologie zůstává fakt, že s ní nelze dosáhnout individuální identifikace pachu konkrétní osoby. K tomu nám slouží subjektivní metoda kriminalistické odorologie a k té je využíváno především fyziologie čichu speciálně vycvičených psů jako biodetektoru pachu.

Uvedeme si názorný příklad. Subjektivním důkazem může být výslech svědka. Stejně tak může být subjektivním důkazním prostředkem kriminalistická odorologie. Porovnáním těchto dvou prostředků, snadno vysvětlíme skutečnost, že věrohodnost důkazního prostředku nelze založit výhradně na faktu, zda byla použita subjektivní či objektivní metoda.

² CHMELÍK, Jan a kolektiv. *Rukověť kriminalistiky*. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2005. s. 85-89. ISBN 80-86898-36-9.

³ STRAUS, Jiří a Martin KLOUBEK. *Kriminalistická odorologie*. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. s. 5-30. ISBN 978-80-7380-238-7.

Výsledkem svědka, tedy jeho výpovědí, přenášíme do protokolu jeho individuální odraz a reakci na realitu okolního světa, ovlivněnou jeho subjektivními psychickými pochody. Svědecká výpověď, tedy její obsah, může být ovlivněna osobnostními rysy i motivačními okolnostmi.

Věrohodnost výpovědi je zkoumatelná pouze prostřednictvím porovnávání s jinými důkazy. Zejména s těmi, které jsou založeny na objektivních metodách, vycházejících z poznatků přírodních věd. Jednou z metod, kterou lze zkoumat věrohodnost svědka a jeho výpovědi, je znalecký posudek. Ten je zpracován prostřednictvím forenzní psychologie. Tato metoda ovšem představuje rovněž subjektivní pohled.

Další metodou, která dokáže odhalit motivaci svědka k podání pravdivé a úplné výpovědi, je fyziodetekční vyšetření neboli „detektor lži“. Jedná se o metodu, která je kombinací objektivního přístrojového vyšetření psychických a fyziologických reakcí člověka, v průběhu testu věrohodnosti. Vyhodnocení výsledků tohoto posuzování je opět subjektivní. V mnoha případech, kde je služební pes použit k určení skupinové příslušnosti pachu, je možné ověřit výsledek instrumentálně, přístrojovou technikou. Ovšem v případech, kde je použit speciálně vycvičený pes k určení individuální pachové identifikace jako biodetektor, tam je možné k ověření použít pouze jiného speciálně vycvičeného psa. Je tedy poměrně zřejmé, že z tohoto exkurzu vychází věrohodnost důkazního prostředku metody kriminalistické odorologie mnohem lépe nežli výpověď svědka. Speciálně vycvičený pes pod správným vedením reaguje výhradně a přímo na aktuální pachový podnět. Člověk podávající svědeckou výpověď je obvykle zatížen motivy a emocemi, jako například strach nebo pomstychtivost. Speciálně vycvičený pes při detekci pachu konkrétní osoby nevyužívá dlouhodobou paměť, která je zatížena zapomínáním a zkreslováním dějů prožitých v minulosti.

Rovněž tuto si mnohem podrobněji rozebereme v kapitole věnované této metodě a exkurzu v praktické části⁴.

⁴ STRAUS, Jiří a Martin KLOUBEK. *Kriminalistická odorologie*. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. s. 5-30. ISBN 978-80-7380-238-7.

Úvod do historie kriminalistické odorologie

Kriminalistická odorologie, využívaná jako důkazní prostředek, patří mezi nejmladší obory kriminalistické techniky. Používání policejních psů ke speciálním pachovým pracím je známo více jak sto let, avšak řadilo se do kriminalistické taktiky, jakožto operativně pátrací prostředek.⁵ Závazný pokyn českého policejního prezidenta ještě v roce 2002, který stanoví zásady zabezpečení jednotného postupu Policie České republiky, při využití metody pachové identifikace, zařazuje metodu pachové identifikace osob do kriminalistické taktiky.⁶ Mezi zakladatele kriminalistické odorologie na území české republiky na přelomu 19. a 20. století, řadíme zejména kriminalistu a právníka Hanse Grosse a kynologa Theodora Rottera. Hans Gross, narozený 26.12.1847 v Grazu, kde také 9. 12. 1915 zemřel. Působil jako trestní soudce a univerzitní profesor v Praze i Grazu. Je považován za zakladatele moderní kriminalistiky a označován jako „otec kriminalistiky“. Položil základy kriminologie a v roce 1912 založil na univerzitě v Grazu Kriminální institut „K.k. Kriminalistische Institut“, později Kriminologický institut. Sbíрку později díky špatným podmínkám v univerzitní budově převzal profesor Adolf Lenz a sbírka byla instalována v Meersheinschloss, kde přečkala i II. Světovou válku.⁷

⁵ STRAUS, Jiří a kolektiv. *Kriminalistická technika*, 3. rozšířené vydání 2012. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, s. 177. ISBN-978-80-7380-409-1.

⁶ Závazný pokyn policejního prezidenta č. 140/2002, *kterým se upravuje jednotný postup policie ČR.* čl. 9., ve znění k r. 2002.

⁷ VAVERA, František, *Kriminalistika „včera, dnes a zítra“ I.* [online]. [cit. 1.2.2022]. Dostupné z: https://www.vsehrd.cz/clanek/kriminalistika-vcera-dnes-a-zitra-i_9d0fad0e-050e-4231-99dc-ed1937a1bd58.

Theodor Rotter, narozený 28.3.1883 zemřel v roce 1944, je autorem knihy „Výchova a výcvik psa, pro účely služební a sportovní“. Rotter byl jedním ze zakladatelů četnické kynologie na základě své návštěvy v německém Saarbrückenu, kde absolvoval kurs pro výcvik služebních psů pruského četnictva v roce 1908. Po jeho návratu a koupi dvou služebních psů na vlastní náklady a jejich výcviku, se po roce 1910 na jeho popud, a s povolení ministerstva zeměbrany, začali v rámci četnictva zařazovat služební psi i v jiných částech republiky.⁸

I přes to, že kriminalistická odorologie patří mezi nejmladší obory kriminalistické techniky je samotný pach jakožto jev, „*tj. odezva vlastního čichového ústrojí na přítomnost mikro množství cizí látky ve vzduchu, nebo vlastnost určitého objektu pach uvolňovat*“,⁹ a jeho vnímání je v souladu s vědeckými poznatky jedním z nejstarších smyslových orgánů, který se u psů i lidí začal vyvíjet jako první.¹⁰

Obecná odorologie je vědou, zkoumající vznik, vlastnosti a složení pachu a s tím i identifikací pachu a způsoby jeho určení. Rozlišujeme dva základní pojmy pachové identifikace – metodu olfaktorickou – identifikace pachu prostřednictvím čichové reakce živého organismu, vycházející z latinských pojmů *olfacio* = čichám a *facto* = konám a metodu olfaktronickou – identifikace pachu na základě jeho chemicko-fyzikální analýzy, vycházející z latinských pojmů *olfacio* = čichám a *factor* = zprostředkovatel děje a současně přejímanou anglickou příponou *tronics* – která vyjadřuje metody technického zařízení.¹¹

⁸ DLOUHÝ, Michal. *Čtyřnozí četníci – Aport.* [online]. [cit. 2.2.2022]. dostupné z: https://www.ecanis.cz/clanky/ctyrnozi-cetnici-aport_235.html?pid=18.

⁹ STRAUS, Jiří a kolektiv. *Kriminalistická technika*, 3. rozšířené vydání. 2012. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, s. 177., ISBN 978-80-7380-409-1.

¹⁰ STRAUS, Jiří a KLOUBEK Martin. *Kriminalistická odorologie*, 2010. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, s. 9. ISBN 978-80-7380-238-7.

¹¹ STRAUS, Jiří a kolektiv. *Kriminalistická technika*, 3. rozšířené vydání, 2012. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, s. 178. ISBN 978-80-7380-409-1.

Pachové práce jako součást kriminalistické odorologie

Odorologie je vědecký obor, jehož předmětem zkoumání je vznik, vlastnosti a složení pachu, které je možné analyzovat pomocí přístrojově fyzikálně chemickou analýzou. Rovněž jsou částičky pachových látek (odoranty), pomocí organoleptické schopnosti živočichů ztotožňovány a detekovány. Tyto odoranty se při určitém objemu a koncentraci odlučují do okolní atmosféry. Nejčastěji používanými přístrojovými metodami jsou plynová chromatografie s hmotnostní spektrometrií, kapalná chromatografie, kapilární elektroforéza s fluorescenční nebo elektrochemickou detekcí atd. Nejen psů je využíváno ke ztotožňování pachu. Na základě organoleptické schopnosti živočichů bylo v minulosti úspěšně vycvičeno i několik šelem kočkovitých, vepřů nebo laboratorních myší. Je známo i několik úspěšných pokusů kdy bylo využito k těmto účelům i hmyzu, přesněji se včely. Speciálně vycvičení psy zůstávají sub optimálním biodetektozem z hlediska jejich úspěšného využívání ve vyhledávání a určování anabolických látek, tabáku nebo dokonce některých civilizačních chorob, jako je rakovina, cukrovka, epilepsie apod. Hojně jsou psi využíváni i v oblastech potravinářských, např. pro vyhledávání lanýžů. Nemalé úspěchy slaví i v průmyslu, jako biodetektor úniku plynu, rud s obsahem zlata, rtuti, narušení podzemních částí telegrafních tyčí. Rovněž na poli nelegálního obchodu s exotickými zvířaty a rostlinami, ale i v chovatelství, kde jsou využíváni jako včasné indikátory říje skotu a mnoho dalších odvětví.

Kriminalistická odorologie je odvětvím kriminalistické techniky. Má za úkol zkoumat vznik, chemické a fyzikální vlastnosti složení pachu osob a věcí. Cílem je určit jeho skupinovou příslušnost, popřípadě individuální identifikaci. Skupinovou příslušnost nebo individuální identifikaci pachu osoba a věcí, lze určit pomocí metody pachové identifikace.

Tato metoda následně potvrdí nebo vyloučí shodu pachového vzorku osoby a pachové stopy z místa činu. Porovnání lze rovněž provádět pomocí fyzikálně chemické analýzy.

Prostřednictvím operativně pátrací činnosti využívá kriminalisticko policejní praxe v České republice následující činnosti a obory kriminalistické osmologie:

- Použití pátracího služebního psa k uvedení na pachovou stopu s cílem vypátrat a zadržet osobu podezřelou, nebo k nalezení předmětů souvisejících s kriminalistickou událostí a odchodové trasy osoby podezřelé.
- Vyhledávání ukrytých omamných a psychotropních látek pomocí služebního psa.
- Pomocí služebního psa vyhledávání úkrytů pro zbraně a střeliva a jejich částí.
- Nalezení výbušnin a součástí nástražných výbušných systémů prostřednictvím služebního psa.
- Služební pes jako prostředek k nalezení akceleraantů – chemických těkavých látek podporujících hoření.
- Použití služebního psa k nálezu lidských ostatků, částí lidských těl neboli kadaverů, nebo k nálezu míst kde mohli být takové části lidského těla uloženy.
- Vypátrání ukryvajících se osob služebním psem.

Služebních psů se oproti tzv. „elektronickým nosům“ využívá především pro jejich lepší rozlišovací schopnosti. Služební pes jako bio detektor pachu musí být speciálně vybrán a vycvičen, aby byl schopen vyhledat dislokaci kriminalistických stop¹².

¹² STRAUS, Jiří a Martin KLOUBEK. *Kriminalistická odorologie*, 2010. vyd. Aleš Čeněk, s. 26 - 29. ISBN 978-80-7380-238-7.

V předchozí kapitole jsme si přesně definovali pojem pachu. Nyní jej zkusíme rozebrat podrobněji pro lepší pochopení jeho významu v kriminalistické odorologii, a hlavně ve specializované přípravě a výcviku psa.

Pach, a především pak lidský pach, je složitou amorfní plynnou směsí s extrémně malou hmotností. Lidský pach je směs metamorfozního charakteru, který se v určitém čase mění. Neobsahuje totiž pouze neměnnou genetickou substanci, ale také proměnné součásti závisující na životní situaci konkrétního subjektu. Na člověka neustále působí pachy prostředí a jeho pach rovněž ovlivňuje způsob stravování a životní styl. V neposlední řadě lidský pach v nemalé míře pozměňuje jeho zdravotní stav, zejména metabolické poruchy v souvislosti s užíváním léků, použitím kosmetických přípravků a rovněž složení materiálu, do kterého se oblékáme.¹³

Dále musíme vzít v potaz schopnost všech organických i anorganických látek, které uvolňují prostřednictvím odpařování a sublimace jednotlivé molekuly a atomy, které jsou charakteristikou jejich chemického složení. Jedná se o jednotlivé podíly hmotných částic, uvolňovaných v plynném skupenství ve volném prostoru. Pro lepší rozlišení nazýváme tyto částice odoranty. Kromě čistě přírodních zdrojů pachů rozlišujeme i zdroje související s vědomou lidskou činností. Může se jednat například o pachy spojené s provozem výrobních závodů dopravních prostředků, zemědělskou výrobou a jinými činnostmi. Pachy spojené se zdrojem z vědomé činnosti, a především pach vylučovaný člověkem v důsledku fyziologické funkce jeho organismu je hlavním předmětem zájmu kriminalistické odorologie. Kriminalistická odorologie proto definuje pach jako stálou organoleptickou vlastnost všech anorganických i organických látek, která je vlivem odpaření či sublimace, vdechnuta živým organismem a následně dochází ke stimulaci receptorů jeho smyslového orgánu a tím vyvolá čichový vjem.

¹³ STRAUS, Jiří a Martin KLOUBEK. *Aktuální otázky kriminalistické olfaktoriky*. [online]. [cit. 14.1.2022]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/soubor/3-2008-2008-03-kloubek-pdf.aspx>.

Pach může být složen buďto z jediné látky, která je sloučeninou chemických prvků, avšak obvykle se jedná o směsi různých sloučenin. Instrumentální chemickou analýzou lze stanovit jednotlivé koncentrace látek obsažených v takto analyzovaném plynu. Takto získaná data však nemají nevypovídající hodnotu o typu pachu z hlediska jeho působení na čich živého organismu. Je totiž nutné vzít v potaz skutečnost, že jednotlivé součásti těchto pachových směsí nemají stálý charakter. Ve vzájemné kombinaci se ovlivňují v důsledku velikosti koncentrace jednotlivých látek. Na čichový orgán člověka, mohou působit pachové směsi s obsahem shodných látek, ale různého poměru, rozdílně. Tato skutečnost byla ověřena osmologickými pokusy.

Většinu pachových látek lze v závislosti na množství analyzovat instrumentálně, tedy přístrojovou technikou. A to jak z hlediska kvalitativních, tak i kvantitativních vlastností.

Současný trend směřuje v přístupu k vědeckým poznatkům v problému klasifikace pachů spíše z antropocentrických pozic. Klasifikace pachu je tak většinou konstruována podle chemického složení odorantů. V určitých oborech je závislá na charakteru čichového vnímání člověka. Děje se tak převážně v potravinářství, kosmetickém průmyslu, ochraně životního prostředí a jiných oborech. V jeho prospěch a podle konkrétního účelu se odvíjejí různé klasifikační systémy pachů. Ty jsou dále konstruované podle konkrétních oborů lidských činností. Například deskriptory pachu popisující jeho charakter a navazující přirovnávání k již zjištěným a známým pachům. Těmto se pak přiřazují číselné kódy.

Jako příklady konsenzuálního členění pachů v závislosti na jeho vnímání člověkem, si můžeme uvést například tyto deskriptory:

Květinový – značení od čísllice 100 (Mandlový 101, Vanilkový 113).

Lékařský – značení od čísllice 800 (Alkohol 801, Mýdlový 808).

Chemický – značení od čísllice 700 (Výfukové plyny 702, Barva 714).

Ofenzivní – značení od čísllice 500 (Krev 501, syrové maso 512).

Pro kriminalistickou odorologii je nejvýznamnější skupinou deskriptorů jeví skupina lékařská a ofenzivní.

Z hlediska vyhledávání kriminalistických stop ohledně skupinové příslušnosti pachu, jsou to skupiny nejdůležitější. Skupina, která zde z hlediska kriminalistické

odorologie chybí, je skupina zahrnující pachy související s omamnými a psychotropními látkami nebo například s pachem povýstřelových zplodin. Nabízí se možnost vytvoření standardní a všeobecně uznávané databáze konkrétních směsí pachu. Toto se ovšem dosud nepodařilo. Nejpravděpodobnějším důvodem bude zřejmě obrovské množství různých kombinací látek v pachových směsích a subjektivní složce organoleptického vnímání. Člověk dokáže vnímat čichem podobnou chemickou směs při různém zředění, jako zcela odlišný pachový podnět. Tedy při různém poměru shodných složek. Rozdělení pachů a jeho klasifikování, se proto zdá být pouhým úzusem a k objektivizaci teprve směřuje za pomoci citlivé přístrojové techniky. Ve chvíli, kdy nemáme k dispozici klasifikační dělení, použijeme k označení konkrétního pachu přirovnání. Takové přirovnání může znamenat jednak pach charakterizující určitý předmět (například vrbová kůra, květ pampelišky, stroužek česneku a podobně), nebo chemickou sloučeninu (například čpavek, kyselina, benzín a podobně). Dále rozlišujeme přirovnání pachu k fyzikálně chemickému procesu, jako například hniloba, zplodiny spalin a podobně.

V případech, kdy užijeme lidský čich jako organoleptické vnímání pachu, je nutné zmínit, že práh čichové citlivosti člověka se pohybuje poměru zhruba jednoho dílu aromatické látky k 50 milionům dílů vzduchu, ve kterém je pach rozptýlen. Tato schopnost rozlišení je závislá na chemickém složení plynné látky, přičemž ne všechny je člověk schopen detekovat ani při jejich vysoké koncentraci. U speciálně vycvičeného psa je tomu právě naopak. Jako příklad, pro člověka nedekovatelné plynné látky si uveďme kysličník uhelnatý nebo metan. Pach kyseliny máselné je člověk schopen rozpoznat čichem až po určitém překročení čichového prahu přepočteno na jeden litr vzduchu, zatímco pes zhruba má tento práh zhruba o tři sta jednotek silnější.

Běžný člověk rozeznává asi 10 000 různých druhů pachů. Člověk, který disponuje odpovídajícími anatomickými předpoklady a projde speciální přípravou, je schopen rozeznat až 40 000 druhů pachů. Jedná se o odborníky v oblasti testování parfémů nebo degustací vína. Je známo, že čich a chuť se navzájem doplňují a ovlivňují. Jistě již každý z nás zažil situaci, kdy při obtížích dýchacích cest nebyl schopen rozpoznat určité chutě, jako obvykle.

U zkoušek potravin je chuť stejně důležitá jako jejich pach, respektive vůně. Okolností, která je pro kriminalistickou odorologii velmi důležitá, je využití krátkodobé pachové paměti, tedy rozlišování pachů při jejich komparaci. Lidé disponují ve své dlouhodobé pachové paměti něco mezi dvěma až čtyřmi sty různými charakteristikami pachů. Takovými pachy jsou například benzín, cigaretový kouř, kosmetické přípravky. Některé mohou být spojeny se silnými emotivními zážitky, a to jak pozitivními, tak negativními.

Z hlediska kriminalistiky existuje v řadách pořádkové služby i kriminální policie jistě mnoho policistů, kteří tuto dlouhodobou pachovou paměť ke své práci využívají, aniž by si uvědomovali že se jedná o kriminalistickou odorologii. Spousta zkušených policistů rozezná pach tepelné úpravy pervitinu nebo přítomnost povýstřelových zplodin.

Tímto výkladem jsme si přiblížili názornou představu o principu fungování čichových sensorů a vnímání u člověka. Na stejném principu fungují čichové senzory speciálně vycvičeného psa. Díky výzkumu Richarda Axela a Lindy Buckové víme, že princip pachové percepce je u všech savců v zásadě stejný.

Jedním ze současných limitů kriminalistické odorologie nastává skutečnost, že nelze zařadit pach jako kriminalistickou stopu do lineárního klasifikačního systému, díky jeho vnímaným vlastnostem. Lze sem ovšem zařadit smyslové orgány jako je zrak, díky vlnové délce nebo sluch pro frekvenci vlnění. Pro pach se zatím takovou klasifikační stupnici nepodařilo objevit a vytvořit.

Důležitými vlastnostmi pachových látek, tedy molekulárních směsí plynů, jsou ve vztahu k reakci čichových receptorů živých organismů následující prvky:

- Jsou málo polární, tedy nespodně rozpustné ve vodě.
- Jsou nestálé neboli těkavé.
- Mají lipofilní vlastnosti, jsou dobře rozpustné v tucích.
- Jejich molekulární hmotnost nepřesahuje 294.

V průběhu evoluce přírodních druhů se pach vyvinul jako první a jeden z nejdůležitějších dorozumívacích prostředků. Tato skutečnost vedla u vybraných druhů živočichů k neustálému zdokonalování čichového ústrojí. Ne tak u člověka, tam docházelo spíše ke zdokonalování mozkové kůry. U vyšších savců, zejména

kočkovitých a psových šelem, je pach jedním z nejdokonalejších dorozumívacích prostředků.

Do budoucna si lze představit, že součástí oboru kriminalistické odorologie se stanou případy poškozování životního prostředí. Zejména pak trestné činy na poli poškozování ovzduší. V současné době jsou do ovzduší vypouštěny různé chemikálie – polutanty. Ty pocházejí výhradně ze zdrojů vytvořených člověkem. Množství těchto polutantů se může v závislosti na konkrétní lokalitu a dobu pohybovat i několik set milionů tun ročně. O znečišťování a poškozování životního prostředí hovoří zejména zákon č. 17/1992 Sb. – zákon o životním prostředí. Znění § 1 účelu tohoto zákona: „*Zákon vymezuje základní pojmy a stanoví základní zásady ochrany životního prostředí a povinnosti právnických a fyzických osob při ochraně a zlepšování stavu životního prostředí a při využívání přírodních zdrojů, vyhází při tom z principu trvale udržitelného rozvoje*“¹⁴.

Při výkladu klasifikace znečištění ovzduší jako trestného činu, a to i nedbalostního, je doposud jediným možným nástrojem ke zjištění zdroje, druhu koncentrace a celkového množství škodlivin ve vzduchu, k dispozici pouze přístrojová technika. Sloučeniny obsažené v pachové směsi jsou s chemickými prvky ve vzájemné reakci. Zapáchající látky, tak jak jsou v oboru ochrany přírody označovány, se vyznačují zejména tím, že jsou vnímány lidským čichem při velmi malé koncentraci. Přístrojová technika pro nízkou citlivost v mnohých případech není schopna analytickými metodami takto malé koncentrace stanovit. Takto zapáchající látky se však v imisním prostředí postupně rozptylují, na základě reakce s konstantními prvky ovzduší, jako je kyslík, oxid dusičný, ozon a podobně. Dále se díky působení UV záření a tepla rozkládají a mění charakter. Taková reakce je pro zpětnou identifikaci zdroje, fatální¹⁵.

Z uvedeného tedy vyplývá, jak moc působí prostředí vnější i vnitřní na individuální pach člověka a dovedeme si lépe představit co znamená pojem odorant, který následně ovlivňuje například zajištění kriminalistické stopy na místě činu.

¹⁴ Zákon č. 17/ 1992 Sb. Zákon o životním prostředí v posledním znění

¹⁵ STRAUS, Jiří a kolektiv. *Kriminalistická odorologie*, 2010. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, s. 46 - 49. ISBN 978-80-7380-238-7.

Pach člověka jako zdroj pachové stopy

Pro práci psovodů specialistů na úseku služební kynologie, je důležité rovněž vědět, jak působí pach člověka na čichové ústrojí psa. Pachová stopa vytvořená člověkem je považována v trestně právní praxi za zdroj důkazního prostředku, jelikož ji lze použít k individuální identifikaci osoby, která má k danému trestnému činu nějaký vztah. Pachová stopa z hlediska kriminalistiky se definuje jako směs různých pachů odlišného původu. Zajištěná pachová kriminalistická stopa na pachovém snímáči – Aratexu – může obsahovat pachy podle původu:

Individuální pach – jedná se o geneticky podmíněnou součást lidského pachu, která se u konkrétní osobu po celou dobu délky jejího života nemění. Toto tvrzení se zakládá na empirické i vědecké bázi, související s výzkumy, za něž obdrželi američtí vědci Richard Axel a Linda Buck, v roce 2004 Nobelovu cenu.

Druhový pach – tzv. identifikace nedovřená, kdy se jedná o pachy, které umožňují určení skupinové příslušnosti pachu konkrétního člověka. Podle druhového pachu lze určit například druh choroby, kterou dotyčný trpí, pohlaví osoby, etnickou příslušnost, stravovací návyky a jiné.

Přidružené pachy – tyto pachy charakterizují místa pobytu a pohybu osoby v době, nežli došlo ke snímání pachové stopy. Tedy bydliště, pracoviště a podobně. Takové pachy se obvykle přenáší hlavně na oděvu osoby a hovoříme proto o přeneseném pachovém prostředí z jiného místa.

Pachové pozadí – takto označujeme pachy které mají jednak organický, ale i anorganický původ. Zdroj, ze kterého takový pach pochází je obvykle místo, kde je pachová stopa snímána. Pachy, které charakterizují takové místo, zde byly nejen v době snímání pachové stopy, ale byly zde i před vyšetřovanou událostí.

Proto je důležité si uvědomit, že jednotlivá pachová stopa může obsahovat směs pachů několika osob.

Člověka charakterizují svým chemickým složením složité molekuly, které jsou tvořeny aktuálními fyziologickými procesy. Tyto metabolické procesy pak organismus člověka uvolňuje odpařováním nebo sublimací do okolního prostředí.

Pokud se koncentrace dostane nad určitou mez, vyvolává čichový vjem, který nazýváme pachem.

Pro přístrojovou analýzu, je podle odborné literatury možno jímat pach rozptýlený v prostředí, v rozmezí 10^{-9} - 10^{-15} gramů. Lidský pach je různorodou směsí těkavých organických látek, které mají různou molekulovou hmotnost, velmi malou koncentraci a velmi nízkou hmotnost látky, která je pro analýzu k dispozici.

Vlastnosti, které jsou pro pach důležité:

- Každý podíl musí mít shodnou strukturu a vlastnosti, tedy jeho dělitelnost.
- Je potřebné, aby byl rozpustný v jiných látkách
- Schopnost vytváření směsí.
- Na povrchu nepropustných látek má schopnost ulpívat.
- Do struktur porézních látek může pronikat – difúze.

Některé složky lidského pachu jsou shodné i s ostatními savci. Pachy, které charakterizují pouze člověka, jsou pachy druhové. Podle těch je dále možnost určovat charakteristiky například pro určitý etnický původ, pachy, které charakterizují určitý výkon povolání nebo způsob života. Rovněž pach obsahuje součásti, které charakterizují aktuální životní situaci, jako je konzumace silně aromatické potraviny, alkohol, popřípadě léky a celkový zdravotní stav. Tyto pachy nám ovlivňují pachové pozadí. Stejně jako hovoříme o individuální identifikace v podobě neměnného obrazce papilárních linií nebo neměnnému tvaru genetické dvoušroubovice DNA, tak víme, že pach každého člověka má individuální genetickou součást, která jej doprovází v neměnném stavu po celý život. Vědecké pokusy z oboru kriminalistické odorologie a zejména na poli pachové identifikace prokazují, že speciální vycvičený pes je schopen rozeznat pachy členů rodin, včetně jednovaječných dvojčat. A to i za ztížených podmínek. Kriminalistická olfaktorika rozeznává jako hlavní zdroje lidského pachu tyto prvky:

Pocení, vyměšování kožního mazu, odlučování kožních šupinek, krev, výměšku orgánů s vnitřní sekrecí, exkrementy, kožní i plicní dýchání. Každý z uvedených zdrojů má jiný význam¹⁶.

¹⁶STRAUS, Jiří a kolektiv. *Kriminalistická odorologie*, 2010. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, s. 54 - 59. ISBN 978-80-7380-238-7.

Principy odorologické identifikace

V této kapitole si blíže představíme způsoby a techniky odorologické identifikace a podrobněji rozebereme základní metody, kterými jsou olfaktorika a olfaktronika. Jak jsme si již vysvětlili výše, kriminalistická odorologie, jakožto součást kriminalistické techniky, zkoumá vznik, vývoj, fyzikální vlastnosti a chemické složení pachu lidského i živočišného, ale i pachu věcí, a to s cílem určení jejich skupinové nebo individuální identifikace. Ta je určována komparací pachových vzorků pomocí metody, kterou nazýváme kriminalistická olfaktorika, a to prostřednictvím biodetektoru pachu. Tedy reakce živého organismu. Další metodou, která nám pomáhá určovat pachovou shodu, na základě výsledku fyzikálně-chemické analýzy srovnávacích pachových vzorků, je kriminalistická olfaktronika. Díky těmto metodám je možné definovat pach jako plynnou látku, schopnou za podmínek dosažení určité pachové koncentrace, vyvolat následující jevy nebo alespoň jeden z nich:

- lidský čichový vjem
- adekvátní odezva živého organismu
- odezva analytického přístroje

A to za spojení dvou předpokladů:

- přítomnost polutantu plynného stavu a
- jeho rozptýlení ve vzduchu alespoň v minimálním množství

V kriminalistice se zabýváme především lidským pachem, a to jak neživých objektů tak živých, především pak tělesným pachem, který je člověkem uvolňován a vede k jeho identifikaci. Lidský tělesný pach ovlivňuje řada faktorů, zejména potom následující aspekty:

- pohlaví
- lidská rasa
- věk člověka
- životní styl a složení příjmu potravy
- zdravotní stav a s tím související léky
- pracovní prostředí

- užívání psychotropních látek, alkoholu a tabákových výrobků
- kosmetické přípravky, parfémy apod.

Odsublímované nebo odpařené částice molekul a atomů, které se následně vyskytují ve vzduchu, svým chemickým složením charakterizují ten, který určitý objekt, který následně z kriminalistického hlediska zanechává objekt na místě činu ve formě kriminalistické stopy. Jejich definici si můžeme vyjádřit následovně:¹⁷

„Za kriminalistickou stopu je považována každá změna v materiálním prostředí nebo ve vědomí člověka, která příčinně nebo alespoň místně nebo časově souvisí s vyšetřovanou událostí, obsahuje kriminalisticky nebo trestněprávně relevantní informaci a je zjiitelná a informace z ní využitelná pomocí přístupných kriminalistických, přírodovědných a technických metod, prostředků a postupů.“¹⁸

Kriminalistické stopy se na místě činu zajišťují pomocí metody ohledání, jejíž definice zní:

„Ohledání je specifická kriminalistická metoda, kterou se na základě bezprostředního pozorování zkoumá, hodnotí a podchycuje materiální situace nebo stav objektů, majících vztah k prověřované události, za účelem jejího poznání a získání důkazů, jakož i dalších informací důležitých pro trestní řízení.“¹⁹

Definici Kriminalistické olfaktoriky nejlépe vyjadřuje toto znění:

„Kriminalistická olfaktorika je metodou kriminalistické techniky sloužící k individuální identifikaci osoby mající vztah k události, která je předmětem trestního řízení, a to prostřednictvím touto osobou vytvořené pachové stopy.“²⁰

¹⁷ STRAUS, Jiří a kolektiv. *Kriminalistická technika*, 3. rozšířené vydání, 2012. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, s. 177-181. ISBN 978-80-7380-409-1.

¹⁸ STRAUS, Jiří a kolektiv. *Úvod do kriminalistiky*, 2004. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, s. 83. ISBN 80-86473-82-1.

¹⁹ NĚMEC, Miroslav. *Kriminalistická taktika pro policisty a studenty policejní akademie české republiky*, 1. vydání, 2017. vyd. ABOOK s.r.o., s. 16. ISBN 978-80-906974-0-9.

²⁰ STRAUS, Jiří a kolektiv. *Kriminalistická technika*, 3. rozšířené vydání, 2012. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, s. 188. ISBN 978-80-7380-409-1.

Tato definice vyjadřuje skutečnost, že každý člověk zanechává po sobě v určitém čase a na určitém místě pachovou stopu. Ta se stává hmotným odrazem jeho činnosti. Děje se tak tomu nezávisle na vůli člověka, vždy a všude. Tato metoda nám pomáhá poznávat a rozlišovat nositele těchto individuálních pachů, které jsou geneticky podmíněny a projevují se v nich neustálým projevem fyziologických funkcí. V kriminalistice se tak tato metoda stává důkazním prostředkem, který díky správnému zajištění pachové stopy na místě činu a její komparaci, můžeme použít jako důkaz v podobě odborného vyjádření v jednání před soudem. Aby bylo možno kriminalistickou olfaktoriku použít jako důkazní prostředek, je nutné dodržet algoritmus třech navazujících úkonů:

- Prvním úkonem je důkladné ohledání místa činu, popřípadě věci související s vyšetřovanou událostí. Z místa nebo věci musí být v souladu s řádným postupem sejmuta a zajištěna pachová stopa osoby.
- Dalším úkonem je odběr a fixace pachového vzorku osoby, jehož komparace v souvislosti s místem nebo věcí související s vyšetřovanou událostí budeme určovat.
- A posledním úkonem zbývá samotná komparace pachových vzorků, provedena pomocí speciálně vycvičeného psa, čímž zjišťujeme shodu nebo vyloučení individuální shody.

Pachový vzorek na místě činu snímá specialista – kriminalistický technik nebo psovod specialista. Pachový snímač vyjme z obalu sterilním nástrojem, ten je následně přiložen na pachovou stopu zanechanou na místě činu a pachový snímač překryje hliníkovou folií. Tento proces trvá minimálně 30 minut, s přihlédnutím k době spáchání činu a případně ohledání místa činu. Po té snímač sterilním nástrojem vloží do pachové konzervy a tu ihned uzavře. O vhodnosti sejmutí pachového vzorku z místa nebo věci rozhoduje obvykle policista na místě po konzultaci s kriminalistickým technikem. Specializované pracoviště, na kterém je prováděna komparace prostřednictvím kriminalistické olfaktoriky pro tyto případy, může pomoci s konzultací, pro lepší rozhodování o zajištění. To se ve většině případů neděje a je to chyba, jelikož zajištěné pachové stopy jsou odebírané z míst, která nejsou úplně vhodná a dochází tak ke zbytečným ztrátám a upotřebitelnosti takové stopy. Například, popíšeme-li si případ z praxe, tak

dojde-li ke krádeži vloupáním do prodejny a pachatel na místě násilím vnikne do pokladny a z té vyjme plastový vnitřní box na bankovky a mince, který následně vyprázdní, pak je vhodnější odebrat pachový vzorek z místa, kde pachatel stál než z plastového vnitřního boxu, kde se původně nacházely bankovky. Jelikož je větší předpoklad zanechání pachu na zemi nežli na vnitřním plastovém boxu, kterého se pachatel pouze dotkl na dvou místech a je velmi pravděpodobné že použil rukavice. Ovšem takové uvažování má obvykle policista, který má zkušenosti s výcvikem psů a pachových prací, anebo je skutečně dobře proškolen. Dle mých doposud zjištěných informací však takovými znalostmi specialisté na snímání pachové stopy – tedy kriminalističtí technici, nedisponují. Jejich proškolení se týká především způsobu snímání, použití příslušných materiálů apod.

Způsoby zajištění pachové stopy jsou následující:

- Zajištění se provádí na speciální tkaninu Aratex, tedy pomocí snímače.
- Další možností je nasátí pachu do plastové nádoby nebo injekční stříkačky.
- Posledním způsobem lze zajistit pachovou stopu pomocí detekční trubičky na přítomnost alkoholu, tedy prosáváním vzduchu, kde pachovou stopu předpokládáme.²¹

Nejčastěji používaným způsobem je zajištění pomocí snímače – Aratexu. Tato tkanina se uzavře do „pachové konzervy“, tedy skleněné zavařovací lahve se šroubovacím víčkem, ve které se dá pachová stopa uchovat i několik let. Takto zajištěný vzorek pachové stopy se dále využije buďto k individuální identifikaci pachu osob, tedy pachové komparaci anebo k rozlišení či určení skupinové příslušnosti pachu látky, kdy fyzikálně chemickou vlastnost látky určíme pomocí přístrojové analýzy.²²

²¹ STRAUS, Jiří a kolektiv. *Kriminalistická technika*, 3. rozšířené vydání, 2012. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, s. 194. ISBN 978-80-7380-409-1.

²² SRAUS, Jiří a Martin KLOUBEK. *Kriminalistická odorologie*, 2010. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, s. 73. ISBN 978-80-7380-238-7.

Pachová komparace

Kriminalistická komparace pachů má za cíl zjištění skupinové příslušnosti látky nebo individuální identifikaci pachy osoby. Z tohoto důvodu byla zavedena metoda pachových konzerv pro uchování porovnávaného pachového vzorku osoby a zajištěné pachové stopy z místa činu. Cílem uchování pachových vzorků v pachové konzervě je zabránit jejich vyvětrání, kontaminaci či degradaci, a to i v delší časové ose.

Kriminalistická olfaktorika jako součást kriminalistické techniky je určena především k individuální pachové identifikaci osob, jejímž principem je právě komparace porovnávané pachové stopy a pachového vzorku konkrétní porovnávané osoby prováděné pomocí speciálně vycvičeného psa, jehož chování vede ke zjištění vyloučení nebo shody.²³

Pojem kriminalistické identifikace je možno vyjádřit následující definicí:

*„Kriminalistickou identifikací (ztotožněním) se všeobecně rozumí postup, s jehož pomocí lze zjistit, který konkrétní objekt vytvořil konkrétní kriminalistickou stopu. Jedná se poroto o učení o obecných principech ztotožňování nejrůznějších objektů podle jejich odrazů s cílem získání kriminalisticky relevantních informací a následně i důkazů, které mají trestně právní charakter. Teoretický základ kriminalistické identifikace tvoří učení o totožnosti, individualnosti a relativní stálosti různých objektů identifikace“.*²⁴

Totožností rozumíme, že určitý objekt je po celou dobu své existence totožný sám se sebou. Individualnost objektu znamená, že v materiálním světě je každý objekt jedinečný a jednoznačně odlišitelný od ostatních. Relativní stálostí se míní z pohledu kriminalistické identifikace neměnnost.

²³ STRAUS, Jiří a Martin KLOUBEK. *Kriminalistická odorologie*, 2010. vyd. Aleš Čeněk, s. 73. ISBN 978-80-7380-238-7.

²⁴ NĚMEC, Miroslav a kolektiv. *Teorie a metodologie kriminalistiky pro magisterské studium I.*, 1. vydání, 2017. vyd. ABOOK s.r.o., s. 89. ISBN 978-80-906974-1-6.

Postup zajištění pachového vzorku z místa činu jsme si již nastínili v předchozí kapitole. Postup při odebírání pachového vzorku osoby, potřebného ke komparaci a metodě individuální identifikace pomocí speciálně vycvičeného psa, je rovněž nutný dodržet. Má svá pravidla. Vzhledem k riziku zavlečení nepravého spojovacího pachu mezi pachovým vzorkem osoby a pachovou stopou, musí být dodržena zásada, že osoba, která byla přítomna na místě snímání pachové stopy, popřípadě jiných prvotních úkonů na místě činu, nesmí být přítomna odběru pachového vzorku osoby.²⁵ Pachový vzorek osoby, smí na rozdíl od pachové stopy, snímat kterýkoliv proškolený policista, který absolvoval kurz pro odebírání pachového vzorku osoby. Postup a pravidla snímání pachového vzorku osoby upravuje zejména Pokyn Policejního Prezidenta č. 313/2017 účinný od 1.4.2018 a Pokyn Ředitele Ředitelství služby pořádkové Policie policejního prezidenta České republiky č. 119/2017, příloha č. 9 účinná od 1.4.2018.

Samotná metoda pachové komparace tedy individuální pachová identifikace osob, je prováděna odborně vyškolenými psovody, tzv. experty a specialisty na k tomu určených pracovištích. Obvykle platí zásada, že pro jeden konkrétní případ je prováděna jedna komparace na jednom pracovišti. Výjimkou jsou pouze případy hodné zvláštního zřetele.

Aby bylo možné využít této metody jako důkazního prostředku, jejím výstupem se tak stává znalecký posudek, který je následně předložen jako listinný důkaz.

Hovoříme-li o speciálně vycvičeném psu, máme na mysli služebního psa, využívaného k praktické činnosti u PČR a v jejím majetku. PČR využívá v současné době 714 služebních psů, z toho 278 psů specialistů, kteří provádějí pod vedením psovodů specialistů výkon služby na detekci omamných a psychotropních látek, detekci výbušnin, detekci akceleračních, detekci zbraní a jejich částí, detekci lidských částí a ostatků a specialisté na metodu pachové identifikace, kterou si blíže představíme v další kapitole.²⁶

²⁵ STRAUS, Jiří a Martin KLOUBEK. *Kriminalistická odorologie*, 2010. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk. s. 73. ISBN 978-80-7380-238-7.

²⁶ *Odbor služební kynologie a hipologie*, [online]. [cit.31.1.2022]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/odbor-sluzebni-kynologie-a-hipologie-904727.aspx?q=Y2hudW09Mg%3d%3d>

Specializovaný výcvik služebního psa pro metodu pachové identifikace.

PČR disponuje třemi zařízeními, která slouží jako výcvikové středisko. Jsou jimi

- Výcvikové středisko služebních psů Býchory
- Výcvikové středisko služebních psů Dobrotice
- Výcvikové středisko služebních psů Plzeň – Bílá hora

Býchory jsou nejstarším výcvikovým střediskem v republice. V jeho areálu jsou připravováni a následně přezkušováni zejména služební psi zařazení ke všestrannému využití tedy pro výjezdovou a hlídkovou službu. Splněním všech předepsaných podmínek pak takový služební pes dosáhne kategorie hlídkového či pátracího psa. Za zmínku stojí památník, který stojí vedle brány do výcvikového střediska, jako důkaz vděku věrnosti služeb psa oddaného člověku, postavili Sportovní klub pro policejní a ušlechtilé psy v Praze a spolek k ochraně zvířat v České republice. Pomník je postaven z kamene a v něm vytesán nápis:

„Na paměť věrných služeb psa ARCA, zastřeleného při poskytování pomoci svému vůdci v Kolerově 2. VIII. 1931“.

Středisko Dobrotice je dislokováno ve Zlínském kraji nedaleko města Holešov. Zde je zaměřena činnost zejména na přípravu psovodů a výcvik služebních psů PČR ale i městské policie a vězeňské služby. Psi jsou zde připravováni především pro všestranné využití tedy pro hlídkovou a výjezdovou službu. Po absolvování kurzu a splnění všech podmínek přezkoušení, jsou rovněž zařazení do kategorie hlídkového či pátracího psa. Mimo to jsou zde rovněž připravováni psi speciálních činností, a to k vyhledání osob v dopravních prostředcích, což využívá zejména odbor cizinecké policie.

Posledním střediskem je Plzeň – Bílá hora, kde se frekventanti zaměřují především na výcvik metody pachové identifikace. Je to jediné středisko, které je vybaveno všemi nezbytnými prostředky a nástroji právě pro výcvik a následné ověření vycvičenosti těchto psích specialistů. Kromě přípravy a výcviku pro metodu pachové identifikace zde probíhá i výchova a výcvik mladých psů pro doplnění potřeb jednotlivých útvarů PČR.

V těchto zařízeních jsou psododi se svými psy ubytováni po dobu 20 týdnů pro splnění základního kurzu psododa. Po splnění tohoto kurzu musejí po individuální přípravě absolvovat kurz speciálních činností. Např. pro metodu pachové identifikace. Jde o kurz trvající 5 týdnů. Atestace služebního psa probíhá nejdříve ve věku 18 měsíců a od první atestace dále každé dva roky. Průměrně je pes zařazený ve středisku pro metodu pachové identifikace do 9let věku. Věková hranice zařazení služebního psa však není nikde vymezena a rozhoduje především celková kondice psa a jeho schopnost splnění atestace. Výběr plemene je výhradně v gesci psododa. Nejčastějším plemenem zůstává Německý ovčák, a to především díky jeho všestrannosti a ovladatelnosti. Věk pro začátek výcviku ovlivňuje u metody pachové identifikace především zdravotní stránka, tedy RTG kyčelního a ramenního kloubu, tedy nejdříve v 9 – 12měsících. Chovatelská stanice, ze které si psododi své budoucí partáky vybírají se nachází v Domažlicích, jejíž existence sahá až do 10. století. Svěřenci této stanice nesou jméno Od Policie České republiky. Chovatelská stanice disponuje k dnešnímu dni 18 chovnými fenami, které v souhrnu ročně odchovávají v průměru 100 štěňat. Přísnou selekcí jsou dále odsud vybírány další chovné feny.

Samotní psododi se shodují v tvrzení, že pro potřeby metody pachové identifikace je výhodnější odrostlejší štěně ve věku okolo jednoho roku věku a vzhledem k tomu že pracují spíše na odměny ve formě primární motivace, tedy potravy, pak upřednostňují tzv. „žravější“ psy. Cílem výcviku je, aby pes rozlišil a označil shodu při pachové komparaci. Trénink je náročný a trvá poměrně dlouho, v řádu měsíců i let, v závislosti na okolnostech ovlivňujících výchovu a vedení služebního psa. Karen Pryor ve své knize čtivou formou nabízí návod, jak pomocí operantního podmiňování vycvičit jakékoliv zvíře, a to pomocí upevňujících prvků.

„Upevňujícím prvkem neboli upevňovačem je cokoli, co se vyskytuje souběžně s daným chováním a má tendenci zvýšit pravděpodobnost, že se ono chování vyskytne znovu.“²⁷

²⁷ PRYOR, Karen. *Svého psa nestřílejte*, první vydání, 2011. vyd. Praha: Práh s.r.o., s. 18. ISBN 978-80-7252-321-4.

Metoda operantního podmiňování v podstatě nabádá psa, aby svým nabízeným chováním docílil pozornosti psovoda a následně dosáhl odměny. Pomocí upevňujícího prvku za nabízené chování a následné odměny, dojde k podmíněnému reflexu naučeného chování, které dokáže takový pes opakovat za jakékoliv situace a v jakémkoliv prostředí. Menší nevýhodou ve vztahu k více méně stereotypní práci, jakou metoda pachové identifikace beze sporu je, bývá další nabízené chování směrem od psa ke psovodu, a to s touto metodou není úplně v souladu.

Metoda klasického podmiňování rovněž vytváří podmíněný reflex, ale nenabádá psa k nabízenému chování. Vytváření reflexního oblouku se děje cíleným výcvikem a působením na centrální nervovou soustavu psa. Dojde-li k podráždění nervového spojení, které zajišťuje průběh nervového podráždění od receptoru k odpovídajícímu orgánu, pak podnět, který vyvolává toto podráždění se nazývá nepodmíněným podnětem. Tato skutečnost je nám známá díky výzkumům I.P. Pavlova. Podmíněný reflex se projevuje činností zvířete, které odpovídá vlivu určitého podnětu, se kterým bylo v průběhu života seznámeno. Podmínkou pro vytvoření podmíněného reflexu je působení indiferentního, dříve nic neznamajícího podnětu s podnětem nepodmíněným, který vyvolá určitý požadovaný reflex. Důležité je, aby podmíněný podnět předcházel o jednu až dvě vteřiny dříve, než podnět nepodmíněný. Například pokud chceme dosáhnout přerušení nežádoucího chování psa, pak dáme povel „fuj“ a vzápětí silně trháme vodítkem. Několikrát opakovaním docílíme, aby pes na povel „fuj“ přerušil nežádoucí chování, aniž bychom již použili taktilního povelu – trhnutí vodítkem.²⁸ Jako motivaci pro psa používáme potravu, aport, slovní pochvalu, přátelské doteky – drbání, poplácání, hlazení, popřípadě povel „volno“. Jakou formu podmiňování psovod použije, či je bude kombinovat a jakou motivaci se rozhodne používat závisí na cílech výcviku, prostředí, naladění psa apod. Výchova a výcvik psa je založen na společném porozumění psovoda a psa a samozřejmě nutných teoretických základech psovoda týkajících se etologie, fyziologie a samotného výcviku psa.

²⁸ HARTL, Karel, Karel NĚMEC, Jan SKUHROVSKÝ. *Výcvik psa*, 1970. vyd. Naše vojsko, s. 44-54. 505/21/865.

V praktické části této práce jsem se věnovala především metodě pachové identifikace. Pro tyto potřeby mi bylo umožněno navštívit dislokované pracoviště Krajského ředitelství Středočeského kraje pro skupinu speciálních kynologických činností – Domašín. Věcná působnost kynologie se v areálu tohoto pracoviště zabývá:

- problematikou vyhledávání výbušnin
- problematika vyhledávání omamných a psychotropních látek
- problematika na vyhledávání neživých osob
- problematika na vyhledávání akceleratorů požárů
- problematika na metodu pachové identifikace

Psovodi specialisté zařazení ve skupině metody pachové identifikace, byli tak laskaví a věnovali mi svůj čas a umožnili prohlídku jejich pracoviště i s vysvětlením obvyklých postupů, včetně postupu přípravy a výcviku služebního psa. Zároveň jsem měla možnost zjistit jaký mají názor právě na teoretickou vybavenost policistů a praktické postupy na místech činů, kde dochází k zajišťování snímání pachových stop, které následně právě tito psovodi vyhodnocují, resp. Provádějí komparace. Tento exkurz doplňuji přiloženými fotografiemi.

Dislokované pracoviště středočeského kraje se nachází nedaleko města Vlašim. Psovodi speciálních kynologických činností metody pachové identifikace jsou i z mnohem vzdálenějších míst nejen středočeského kraje. Pracují na dvanáctihodinové směny pouze ve všední dny a své psy si berou s sebou domů, ale ustájení je možné i v areálu střediska.

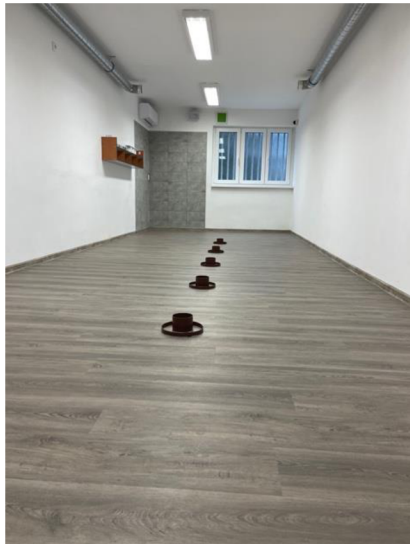
Fotografie z dislokovaného střediska pro výcvik služebních psů metody pachové identifikace – Domašín

Obr. č. 1 sklad pachových konzerv

Obr. č. 2 sklad pachových vzorků

Obr. č. 3 kóje pro pachovou komparaci s lineárním rozmístěním

Obr. č. 4 kóje pro pachovou komparaci s kruhovým rozmístěním tzv. „kolotoč“

Obr. č. 5 Sterilizační přístroj

Obr. č. 6 příprava speciálně vycvičeného psa pro výcvik metody pachové identifikace

Obr. č. 7 Psovod specialista při přípravě psa na Metodu pachové identifikace

Obr. č. 8 pomůcky potřebné k nácviku metody pachové identifikace

zdroj fotografií: vlastní

Kvantitativní výzkum

V této části jsem použila výzkumnou metodu, kterou jsem se snažila zjistit prostřednictvím koncepční fáze odpověď na otázku především teoretické vybavenosti policistů, kteří se mohou s metodou pachové identifikace setkat při výkonu svého povolání. V rámci zařazení, ať již u pořádkové policie či ve službě kriminální policie, byla analýza konkrétního souboru respondentů a jejich názoru nebo zkušeností s otázkou využití metody pachové identifikace. Jako výzkumného nástroje jsem využila dotazník.

Ve druhé fázi jsem se rozhodla zejména pro průzkum vzdělanosti policistů v užším i širším dosahu mého vlastního působení u policie. Cílem bylo seznámit se, jaký je současný stav úrovně teoretických znalostí těchto příslušníků. V tomto průzkumu mi pomohly konzultace s vybranými odborníky. Následně jsem vypracovala příslušnou rešerši.

Touto empirickou sondou mezi policisty zařazenými jak na útvarech služby kriminální policie, tak na útvarech pořádkové policie, jsem zjistila zejména následující skutečnosti:

1. Z celkového počtu dotázaných policistů všichni dotázaní znají význam kriminalistické odorologie.
2. Dvě třetiny dotázaných mají povědomí o podstatě metody pachové identifikace.
3. Polovina respondentů absolvovala kromě základní odborné přípravy i kurz pro odběr pachového vzorku osoby.
4. Třetina policistů, kterých se průzkum týkal, využila metodu pachové identifikace v průběhu trestního řízení.
5. Jen několik málo z dotázaných by ocenili další rozšiřující vzdělávání v této oblasti.
6. Pouze policisté ve vedoucích postaveních, navrhovali konkrétní nástroje pro rozšíření vzdělanosti příslušníků.

Z výše uvedeného lze předpokládat, že většina policistů a jejich dosavadní vzdělání, ohledně metody pachové identifikace, považuje za dostačující. Tato skutečnost by měla vést k zamyšlení, zda zvolit strategii ve formě rozšířenějšího vzdělávání již v základní odborné přípravě, popřípadě zavést hromadné vzdělávání ve formě kurzů a přednášek, které budou pro příslušníky povinné. Nebo zda nechat odpovědnost za další rozšiřující vzdělávání na každém z policistů, dle jeho uvážení.

I přes všechna doporučení, která jsme jako nově příchozí policisté slyšeli v každé fázi základní odborné přípravy, tedy abychom se v následující službě nespolehali pouze na absolvování základní odborné přípravy, ale rozhodně se stále vzdělávali, tato sonda možná nastíní, jaká je skutečnost. V mém případě to bylo absolvování základní odborné přípravy, která byla v té době rozdělena na čtyři hlavní části v celkové délce dvanácti měsíců.

První část se nazývá nástupní přípravou a celý jeden měsíc se odehrávala na půdě Vojenské akademie Vyškov, která se nachází v Jihomoravském kraji a je resortním vzdělávacím a výcvikovým zařízením Ministerstva obrany ČR. Nástupní příprava ve Vyškově byla zaměřena především na fyzickou přípravu, pochodová cvičení, taktickou přípravu, střelbu a manipulaci se zbraní a zároveň vzdělání v oblasti kartografie a zdravotní přípravy a taktické přípravy. Velkou část tohoto výcviku vedli instruktoři Armády ČR, což bylo z mého pohledu velmi přínosné. Druhá část odborné přípravy trvala po dobu šesti měsíců a byla první etapou, která se odehrávala na půdě vzdělávacího zařízení policejního prezidia v Praze v Hrdlořezích. Měla za úkol připravit nastupující příslušníky v otázkách trestního práva a přestupkového řízení, psychologie, kriminalistiky, pořádkové služby, zdravotní přípravy, fyzické přípravy a použití donucovacích prostředků a zbraně. Na konci této první etapy bylo pro úspěšné zakončení potřeba splnit závěrečnou písemnou zkoušku a rovněž závěrečnou zkoušku z fyzické přípravy a střeleb.

Ve třetí části jsme byli v prostorách areálu Školícího policejního střediska rovněž v Praze Hrdlořezích, která byla jakýmsi pokračováním v teoretické části přípravy a znalostí potřebných pro výkon služby a zejména pak řešením modelových

situací, vedených instruktory Školícího policejního střediska, tedy příslušníky PČR a rovněž pokračováním fyzické a střelecké přípravy.

Čtvrtou částí odborné přípravy bylo zejména praktické zařazení na základních útvarech, již při nástupu zařazených příslušníků PČR. Tato část zahrnovala přímý výkon služby v denním osmi až dvanáctihodinovém režimu. Tato řízená praxe byla po skončení délky dvou měsíců, zakončena písemnou a praktickou zkouškou opět v areálu Školícího policejního střediska.

Pro lepší přehlednost a orientaci, jsem výše uvedené informace znázornila v níže uvedené tabulce:

1 část	2 část	3 část	4 část
1 měsíc	6 měsíců	3 měsíce	2 měsíce
Nástupní příprava	Odborná příprava I. Etapa	Řízená praxe	Odborná příprava II. Etapa
Vojenská akademie Vyškov	Vzdělávací zařízení PP	ŠPS	Základní útvar + závěrečná zkouška

Obr. č. 9 přehled průběhu základní odborné přípravy

Po absolvování této základní odborné přípravy a úspěšném složení závěrečných zkoušek v obou etapách, následovala přímá služba v základních útvarech a po dvou letech zákonem stanovená služební zkouška, která obsahuje jak ústní, tak písemnou část a rovněž může obsahovat i část praktickou.

Co tímto výčtem chci říct je, že ve všech těchto fázích, ať již směrem od armádních instruktorů nebo instruktorů a školitelů PČR, byl především apel na další vzdělávání všech policistů, aby si dostatečně uvědomovali, že základní odbornou přípravou cesta k vědomostem a dobrému odvádění jejich práce rozhodně nekončí. Faktem zůstává, že při základní odborné přípravě je vzdělávání

zaměřeno především na přestupkové a trestní řízení a fyzickou přípravu včetně střelecké. To je samozřejmě na místě, ale zamyslíme-li se nad tím v jakém měřítku je hypoteticky možné, že bude například ve službě použita zbraň, pak je evidentní, že v této otázce je jistě příprava policistů dostatečná. Pokud si ale uvědomíme, v jakém rozsahu bude pravděpodobné, že se policista setká s použitím metody pachové identifikace, pak je zřejmé, že teoretické znalosti spíše chybí. Na tuto otázku by nám mohl lépe odpovědět právě dotazník, který jsem respondentům předložila a který se sestává z jedenácti otázek:

Efektivita teorie a praktického využití metody pachové identifikace

1. Jaké je Vaše aktuální zařazení u PČR?

Odpovědi:

- Vnější služba
- Služba kriminální policie
- Jiné zařazení

2. Jak dlouho složíte u PČR?

Odpovědi:

- 3 roky a více
- 10 let a více
- Méně než 3 roky

3. Specifikace Vašeho zařazení u PČR

Odpovědi:

- Pořádková služba
- Místní oddělení policie
- Kriminalistický technik
- Vyšetřovatel SKPV – předmět činnosti Vašeho oddělení
- Operativa SKPV – předmět činnosti Vašeho oddělení
- Psovod
- Jiné

4. Jaké máte teoretické znalosti týkající se metody pachové identifikace osob?

Odpovědi:

- Základní ze ZOP
- Vysokoškolské – uveďte zaměření, typ ukončení vzdělání ve výše uvedené problematice
- ZOP + Osvědčení o absolvování kurzu o odběru pachového vzorku osoby
- Jiný druh školení/vzdělání (uveďte prosím jaký)

5. Uvítal/a byste další rozšiřující vzdělání na téma individuální identifikace, ke své práci?

Odpovědi:

- Ne
- Ano
- Nejsem si jist/á

6. Máte zkušenosti se samotným odběrem pachové stopy na místě činu, popřípadě pachového vzorku osoby?

Odpovědi:

- Ne, PVO jsem neodebíral/a
- Ano, již jsem pachový vzorek osoby odebíral/a
- Ano, byla jsem odběru a zajištění pachové stopy přítomen/ přítomna, avšak vzorek nebyl zajištěn přímo mnou.
- Ne, pachovou stopu na místě činu jsem neodebíral/a

7. Využil/a jste v průběhu své policejní praxe metodu individuální pachové identifikace jako důkazního prostředku?

Odpovědi:

- Ne
- Ano, více než jedenkrát
- Ano, využívám pravidelně
- Ano jednou

8. Víte o možnosti konzultace s pracovištěm policejní kynologie, při odběru pachových stop na místě činu, popř. při odběru pachového vzorku osoby?

Odpovědi:

- Ne
- Ano
- Ano, již jsem využil/a

9. Máte pocit, že jsou Vaše znalosti ohledně metody pachové identifikace dostatečné?

Odpovědi:

- Ne
- Ano
- Nejsem si jist/á

10. Uvítal/a byste více informací/vzdělání na téma individuální pachové identifikace?

Odpovědi:

- Ano
- Ne
- Nejsem si jist/á

11. Máte nějaký návrh, jakým způsobem by bylo vhodné policisty více vzdělávat v oboru pachové identifikace?

Odpovědi:

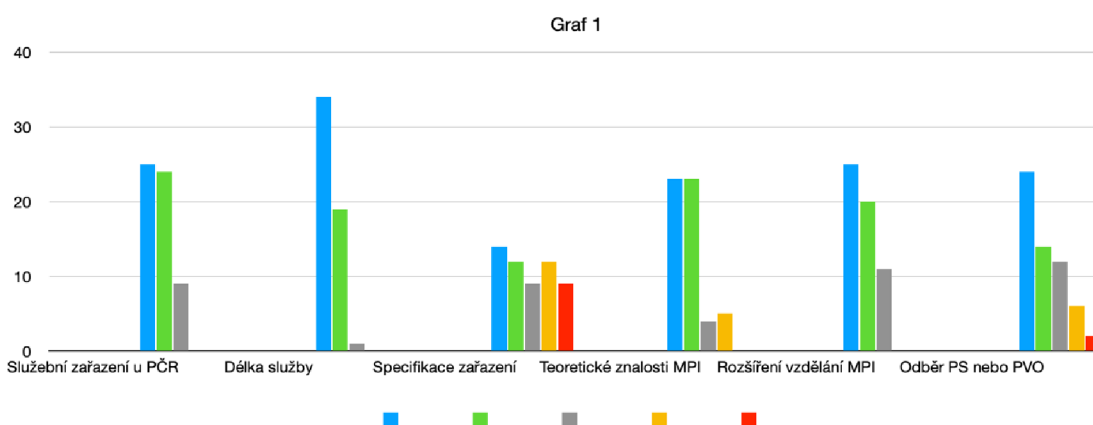
- Myslím, že znalosti jsou dostatečné ze ZOP a doplňujících školení
- Pokud má policista zájem, ať se vzdělává sám
- Nemám návrh
- Váš návrh

Třetí fáze zahrnuje empirickou sondu, kdy se prostřednictvím vhodně zvolených uzavřených i otevřených otázek dotazníku se podařilo od selektovaného vzorku respondentů získat data, jejichž následná analýza a vyhodnocení naplnila stanovený výzkumný cíl, odpovědi na výzkumné otázky a bylo možné otestovat jednotlivé hypotézy, na základě kterých se podařilo vyvodit závěr o této výzkumné činnosti.

Ze 124 osob z osloveného reprezentativního vzorku bylo vyplněno 55 dotazníků, tedy návratnost odpovědí je 44,4 %.

Získávání dat bylo v terénu realizováno přímým elektronickým odkazem pomocí sociálních sítí na dotazník. Výsledky jsou ještě před podrobnější analýzou v přehledném grafu zobrazeny níže:

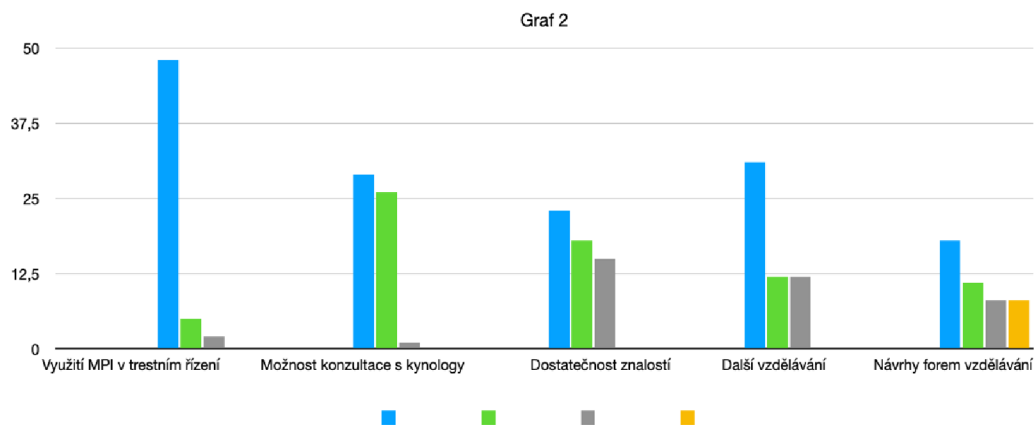
Grafické znázornění analýzy respondentů dotazníku a pokládaných otázek

Tabulka 1

	Služba kriminální policie	Vnější služba	Ostatní		
Služební zařazení u PČR					
<i>Počet respondentů</i>	25	24	9		
Délka služby	10 let a více	3 roky a více	Méně než 3 roky		
<i>Počet respondentů</i>	34	19	1		
Specifikace zařazení	Pořádková služba	SKPV operativa	SKPV vyšetřovatel	MOP - základní útvar	Jiné zařazení
<i>Počet respondentů</i>	14	12	9	12	9
Teoretické znalosti MPI	ZOP	ZOP + kurz odběru PVO	Vysokoškolské	Jiný druh vzdělání	
<i>Počet respondentů</i>	23	23	4	5	
Rozšíření vzdělání MPI	Ano	Ne	Nevím		
<i>Počet respondentů</i>	25	20	11		
Odběr PS nebo PVO	Ano byl jsem na místě při odběru PS	Ano odebíral jsem PVO	Ne PVO jsem neodebíral	Ne PS jsem neodebíral	Ano PS jsem zajišťoval
<i>Počet respondentů</i>	24	14	12	6	2

Obr. č. 10 Analýza dotazníku znázorněná grafem 1 a tabulkou 1

Tabulka 2

	Ne	Ano	Více než jednou	Ano pravidelně
Využití MPI v trestním řízení				
Počet respondentů	48	5	2	0
Možnost konzultace s kynology	Ano	Ne	Ano, již jsem využil/a	
Počet respondentů	29	26	1	
Dostatečnost znalostí	Ano	Ne	Nevím	
Počet respondentů	23	18	15	
Další vzdělávání	Ano	Ne	Nevím	
Počet respondentů	31	12	12	
Návrhy forem vzdělávání	Nemám návrh	Samovzdělávání	Znalosti jsou dostatečné	Individuální návrhy
Počet respondentů	18	11	8	8

Obr. č. 11 Analýza dotazníku znázorněná grafem 2 a tabulkou 2

V tabulce pod textem, sledujeme odpovědi respondentů na otázku služebního zařazení u PČR v době vyplňování dotazníku. Poměr dotazovaných mezi kriminální a vnější sužbou je minimální.

ODPOVĚĎ	RESPONZÍ	PODÍL
Služba kriminální policie	26	47.3%
Vnější služba	24	43.6%
Jiné zařazení	5	9.1%

Obr. č. 12 služební zařazení

Druhá otázka měla odpovědět na délku služby respondentů. Příslušníků sloužících deset a více let je největší podíl.

ODPOVĚĎ	RESPONZÍ	PODÍL
10 let a více	34	61.8%
3 roky a více	20	36.4%
Méně než 3 roky	1	1.8%

Obr. č. 13 délka služby

V otázce specifikace zařazení dominuje pořádková služba. Za ní v těsné blízkosti místní oddělení policie a operativa kriminální policie. Z jiných odborů odpovídalo pouhých 16,4 % dotázaných. I přes snahu oslovit právě specializovaná pracoviště a policisty, se nepodařilo získat žádnou odpověď z řad kriminalistických techniků či psodů.

ODPOVĚĎ	RESPONZÍ	PODÍL
Pořádková služba	14	25.5%
Operativa SKPV - předmět činnosti Vašeho oddělení	12	21.8%
Místní oddělení policie	12	21.8%
Vyšetřovatel SKPV - předmět činnosti Vašeho oddělení	10	18.2%
Jiné...	9	16.4%
Psovod	0	0%
Kriminalistický technik	0	0%

Obr. č. 14 specifikace zařazení

Ohledně zjišťování teoretického základu respondentů se podařilo zjistit, že převážná část dotázaných má svůj teoretický základ ze základní odborné přípravy a z absolvování kurzu o odběru pachového vzorku osoby. Necelých jedenáct

procent dotázaných má jiný druh vzdělání, ve většině případů uvádějí Vyšší odborné vzdělání a jeden z respondentů uvedl ukončené vysokoškolské vzdělání z fakulty Zootechniky, oboru Kynologie z České zemědělské univerzity, devět procent uvádí znalosti z vysoké školy.

ODPOVĚĎ	RESPONZÍ	PODÍL
ZOP + Osvědčení o absolvování kurzu o odběru pachových stop	24	43.6%
Základní ze ZOP	24	43.6%
Jiný druh školení/vzdělání (uvedte prosím jaký)...	6	10.9%
Vysokoškolské - uveďte zaměření, typ ukončení vzdělání ve výše uvedené problematice	5	9.1%

Obr. č. 15 teoretické znalosti

Na otázku týkající se dalšího vzdělávání odpovědělo více než čtyřicet pět procent kladně, tedy že by uvítala další vzdělávání v oblasti metody pachové identifikace. Nad třicet pět procent respondentů odpovědělo negativně a něco málo přes dvacet procent si není jistých, že by se chtěli dále vzdělávat pro potřeby a využití ve své práci.

ODPOVĚĎ	RESPONZÍ	PODÍL
Ano	25	45.5%
Ne	20	36.4%
Nejsem si jist/á	12	21.8%

Obr. č. 16 zájem o další vzdělávání

Z celkového počtu oslovených policistů, má zkušenost s odběrem pachové stopy, popřípadě pachového vzorku osoby nadpoloviční většina. Dvacet pět procent dotázaných mělo přímou zkušenost s odběrem pachového vzorku osoby a necelých čtyřicet čtyři procent bylo přítomno odběru pachové stopy na místě činu.

Pouze dva policisté přímo odebírali pachovou stopu na místě činu a deset procent uvedlo, že neměli žádnou zkušenost s odběrem pachové stopy na místě činu.

ODPOVĚĎ	RESPONZÍ	PODÍL
Ano, byl/a jsem odběru a zajištění pachové stopy přítomen/přítomna, avšak vzorek nebyl zajištěn přímo mnou.	24	43.6%
Ano, již jsem pachový vzorek osoby odebíral/a	14	25.5%
Ne, PVO jsem neodebíral/a	12	21.8%
Ne, pachovou stopu na místě činu jsem neodebíral/a	6	10.9%
Ano, zajišťoval/a jsem pachovou stopu na místě činu	2	3.6%

Obr. č. 17 zkušenosti s odběrem PS a PVO

Drtivá většina policistů nikdy nevyužila metodu pachové identifikace v trestním řízení. Jen devět procent dotázaných tuto zkušenost má, a to i opakovaně. Dva policisté z celkového počtu uvedlo jedno použití této metody a ani jeden z dotazovaných nevyužívá této metody pravidelně.

ODPOVĚĎ	RESPONZÍ	PODÍL
Ne	48	87.3%
Ano, více než jedenkrát	5	9.1%
Ano jednou	2	3.6%
Ano využívám pravidelně	0	0%

Obr. č. 18 využití metody MPI v praxi

Padesát tři procent respondentů odpovědělo, že mají povědomí o možnosti konzultace přímo s výcvikovým střediskem. Čtyřicet procent z nich o této možnosti neví a pouze jeden policista tuto možnost využil.

ODPOVĚĎ	RESPONZÍ	PODÍL
Ano	29	52.7%
Ne	26	47.3%
Ano, již jsem využil/a	1	1.8%

Obr. č. 19 možnost konzultace s kynology

O dostatečnosti svých znalostí v souvislosti s metodou pachové identifikace je přesvědčeno téměř čtyřicet dva procent policistů. Necelých třicet tři procent nemá pocit, že by jejich znalosti byly dostatečné a dvacet sedm procent si svými znalostmi není jisto.

ODPOVĚĎ	RESPONZÍ	PODÍL
Ano	23	41.8%
Ne	18	32.7%
Nejsem si jist/á	15	27.3%

Obr. č. 20 stav stávajících znalostí metody pachové identifikace

O tom, že by uvítalo další vzdělávání v oboru metody pachové identifikace je přesvědčeno padesát šest procent dotázaných. Dvacet dva procent tuto možnost odmítá a stejný podíl policistů se vyjádřilo neutrálně.

ODPOVĚĎ	RESPONZÍ	PODÍL
Ano	31	56.4%
Nejsem si jist/á	12	21.8%
Ne	12	21.8%

Obr. č. 21 otázka dalšího rozšiřujícího vzdělávání

Na otázku, zda by příslušníci navrhli konkrétní možnost dalšího vzdělávání reagovalo devatenáct procent konkrétním návrhem, a to především

pravidelnějšího a častějšího školení včetně praktického nácviku odebírání vzorků a konzultace s kynology a rovněž seznámení s administrativou týkající se tohoto tématu a s tím spojeného trestního řízení. Dvacet šest procent má za to, že pokud má policista zájem o téma, doplní si znalosti sám. Devatenáct procent považuje znalosti policistů za dostatečné a s žádným návrhem nepřišlo čtyřicet tři procent dotázaných.

ODPOVĚĎ	RESPONZÍ	PODÍL
Nemám návrh	18	42.9%
Pokud má policista zájem, ať se vzdělává sám	11	26.2%
Váš návrh	8	19%
Myslím že znalosti jsou dostatečné ze ZOP a doplňujících školení	8	19%

Obr. č. 22 konkrétní návrhy vzdělávacích metod

Z analýzy odpovědí na dotazník vyplývá, že policisté, kterým byly předloženy otázky týkající se možnosti rozšíření jejich znalostí v oblasti metody pachové identifikace o tento druh dalšího přísunu informací z poloviny nemají zájem nebo o tomto tématu příliš nepřemýšleli. Jaké důvody k tomu mají, to by myslím vydalo minimálně na další sociologický průzkum. Jejich názor, že znalosti policistů jsou dostatečné, nebo že ten kdo má zájem se dále vzdělávat tak učiní sám, možná nepřímo koresponduje se zjištěním, kdy nám předložené otázky umožňují nahlédnout do skutečných znalostí. Pozitivní je, že někteří z těch, kteří by více vzdělávání v tomto oboru uvítali, o tomto přemýšlí a sami navrhnou řešení, a navíc se v naprosté většině shodují ve způsobu, jakým by se měli policisté vzdělávat. Obecně je však v poslední době zřetelné, že většina policistů nespočívá na základní odbornou přípravu a obvykle rozšiřují své vzdělání buďto formou vyššího odborného vzdělání nebo vysokoškolským vzděláním, což je jistě velmi příznivé pro celkový obraz policie, jakým působí na veřejnost.

Z čehož plyne nízký počet policistů, kteří používají metodu pachové identifikace. Je ke zvážení co je důvodem. Zdali neznalost této metody, nechut' nebo obavy. Anebo jestli za její nepoužívání může zažitý názor, že tato metoda není důkazem. Z mého pohledu se tak neděje právě kvůli nízké informovanosti a dostatečné vzdělanosti příslušníků nejen z hlediska používání metody pachové identifikace, ale i výzkumných metod, které se kriminalistickou odorologií zabývají.

Ke své práci využíváme jako policisté mnoho nástrojů a metoda pachové identifikace je jedním z nich. Volba těchto nástrojů je poměrně individuální a odvíjí se od mnoha proměnných stávajících se ze spousty okolností. Vzdělávání policistů ovlivňuje nejen jejich konkrétní osobní motivace, ale rovněž celkový systém aplikace vzdělání a informovanosti, a to bývá v kompetenci vedoucích pracovníků, řízení zdrojů a metodických pracovišť. Doufejme, že kvalitní přístup k informacím a neustálý rozvoj pomůže k tomu, že právě lidé ve funkcích, kteří mohou a měli by vzdělávání u svých podřízených podporovat a rozvíjet, se o to budou zasazovat ve stále větší míře.

Závěr

Při tvorbě této závěrečné práce bylo mým cílem zjistit teoretické povědomí širšího okruhu policistů, kteří se mohou při své práci setkat s metodou pachové identifikace a následné převedení teoretických znalostí do praxe. Jak vyplynulo z průzkumu pomocí plošného dotazování policistů různého zařazení a odlišné délky trvání služby, je poměr těch, kteří mají dostatečné teoretické základy a těch kteří by je rádi rozšířili, poměrně vyrovnaný.

Cílem bylo zjistit jaká je teoretická vybavenost policistů, kteří mají možnost využití metody pachové identifikace v trestním řízení a rovněž porovnat, zdali jsou těmito informacemi vybaveni a v neposlední řadě, jestli jsou nakloněni rozšíření svých znalostí a mají-li konkrétní návrhy forem vzdělávání, které by jejich potřebám vyhovovali. Vezmeme – li v úvahu náplň činností všech dotazovaných, pak je jasné, že každý z nich hraje svou roli v trestním řízení, a to velmi důležitou. Ať již se jedná o neopakovatelné úkony na místě činu, zajišťování stop, které se následně stávají přímými či nepřímými důkazy, tak i dalším šetřením a prověřováním. Přestože policista, který je na místě činu jedním z prvních, nemusí mít další povědomí o průběhu trestního řízení a jeho konci, má jistě nezastupitelnou roli stejně jako například vyšetřovatel služby kriminální policie, který bývá tím posledním, který má o konci trestního řízení v roli orgánu činného v trestním řízení nejen veškeré informace, ale ve většině případech i jakožto policejní orgán poslední slovo, jelikož právě jeho rozhodnutí vedou k návrhu na potrestání pachatele. To však neznamená, že právě první z policistů nepřispěje vysokou měrou na tom, jak celý případ dopadne. Každý z policistů si musí uvědomit, že jeho jednání a chování v celém průběhu trestního řízení je velmi důležité. Z mého pohledu je skutečně velmi důležité nespolehat na základní odbornou přípravu, a to i přes to, že ji považuji za velmi kvalitní, ale dále pracovat na rozvoji profesní vzdělanosti, stejně jako je tomu i v jiných oborech. Pravdou zůstává, že studovat v pozdějším věku a v situaci, kdy většina policistů má rodinu a do působiště svého zařazení valná většina dojíždí, není zcela bez komplikací. Hledat v sobě v takovém případě motivaci a tzv. „morál“ ke studiu bývá skutečně těžké. Na druhou stranu odměnou bývá nejen dobrý pocit ze znalostí samotných

ale v neposlední řadě možný předpoklad k lepšímu kariernímu postupu. To samozřejmě nemusí být cílem většiny policistů, ale z mého pohledu je výhodnější mít více možností.

Metodou kvantitativního výzkumu bylo možné zjistit z potřebného vzorku respondentů odpovědi na vybrané otázky na dané téma. Jako nejvhodnější nástroj jsem se rozhodla pro užití kvantitativního výzkumu pomocí dotazníku v elektronické podobě.

Samostatné zpracování zadaného tématu mě obohatilo a pomohlo k zodpovězení otázek, které jsem si kladla na počátku určení způsobu zpracování a stanovení cílů. Téma kriminalistické odorologie, a především metoda pachové identifikace je tématem stále diskutovaným, diskutovatelným a velmi kontroverzním. Je zřejmé, že člověk, který je nějakým způsobem zainteresovaný do trestního řízení, je mnohem spokojenější, když má k dispozici důkazy přímé, které jasně vedou k určení pachatele. Pro takovou osobu je metoda pachové identifikace takřka nehmataelným důkazem, což je způsobeno neznalostí podrobnějších informací o celém fungování tohoto systému. Pravdou zůstává, že mnoho orgánů činných v trestním řízení zastává názor, že svědek, který nelze vyslechnout (míněno i na speciálně vycvičeného psa), je v podstatě pro trestní řízení v podstatě neupotřebitelný. Z mého hlediska jde pouze o nedorozumění stran nedostatečné vzdělanosti a informovanosti. Každý, kdo se zabývá výcvikem psů a má alespoň základní znalosti ohledně fungování centrálního nervového systému a specifik výcviku, mi dá myslím za pravdu. Pro mě jako kynologa je poměrně skličující, že i v dnešní době globální informovanosti na všelijaká témata, je stále výcvik psa a jeho použití v těchto specializovaných činnostech tolik zpochybňovaný. Doufám tedy, že tato práce pomůže šířit potřebné informace, k napravení pochybností otevření dalších konverzací, které by vedly k důvěře ve výzkum, který na tomto poli stále probíhá. Mohla by pomoci i širší skupině policistů, kteří se stali objektem kvantitativního výzkumu. Byla bych ráda, kdyby o otázkách, které jim byly v dotazníku předloženy, alespoň přemýšleli a zkusili si sami odpovědět, zdali je jejich úsilí o odbornost skutečně dostatečné. Zpracování tohoto tématu by mohlo sloužit jako základní materiál k pochopení zadané problematiky pro studenty nebo i širší veřejnost.

Seznam použité literatury

- CEJP, Martin. *Kriminologický výzkum. Pro praxi.* vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2018. ISBN 978-80-7380-743-6.
- DLOUHÝ, Michal. *Století četnické kriminalistiky.* vyd. Cheb: Svět křídel, 2014, ISBN 978-80-87567-42-5.
- DVOŘÁK, Vratislav a Martin KLOUBEK. *Základy operativně pátrací činnosti policie v definicích a schématech.* vyd. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2011. ISBN 978-80-7251-351-2.
- HABICH, Lukáš a Martin KLOUBEK. *Činnost policejních služeb.* vyd. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2019. ISBN 978-80-7251-481-6.
- HARTL, Karel, Karel NĚMEC, Jan SKUHROVSKÝ. *Výcvik psa,* 1970. vyd. Naše vojsko, s. 44-54. 505/21/865.
- CHMELÍK, Jan a kolektiv. *Rukověť kriminalistiky.* vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2005, s. 85-89. ISBN 80-86898-36-9.
- KONRÁD, Zdeněk, Viktor PORADA, Jiří STRAUS, Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika: Kriminalistická taktika a metodiky vyšetřování.* vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2015. ISBN 978-80-7380-547-0
- KONRÁD, Zdeněk a Jiří STRAUS. *Kriminalistika: teorie, metodologie a metody kriminalistické techniky.* vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. ISBN 978-80-7380-535-7.
- KONRÁD, Zdeněk,
NĚMEC, Miroslav. *Kriminalistická taktika pro policisty a studenty policejní akademie české republiky,* 1. vydání, 2017. vyd. Praha: ABOOK s.r.o., s. 16. ISBN 978-80-906974-0-9.
- NĚMEC, Miroslav a kolektiv. *Teorie a metodologie kriminalistiky pro magisterské studium I.,* 1. vydání, 2017. vyd. ABOOK s.r.o., s. 89. ISBN 978-80-906974-1-6.
- PRYOR, Karen. *Svého psa nestřílejte,* první vydání, 2011. vyd. Praha: Práh s.r.o., s. 18. ISBN 978-80-7252-321-4.
- RULC, Jiří, Juraj ŠTAUDINGER a Peter NEVOLNÝ. *Dějiny československé služební kynologie: vznik a historický vývoj četnické a policejní kynologie, jakož i*

ostatní služební kynologie na území Československa. vyd. Praha: CanisTR, 2014. ISBN 978-80-904210-8-0.

STRAUS, Jiří a Martin KLOUBEK. *Kriminalistická odorologie*. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, s. 5-30. ISBN 978-80-7380-238-7.

STRAUS, Jiří a kolektiv. *Kriminalistická technika*, 3. rozšířené vydání 2012. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, s. 177. ISBN-978-80-7380-409-1.

STRAUS, Jiří a kolektiv. *Úvod do kriminalistiky*, 2004. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, s. 83. ISBN 80-86473-82-1.

Interní akty řízení:

Pokyn policejního prezidenta č. 145/2014, kterým se upravuje *činnost služební kynologie*.

Pokyn policejního prezidenta č. 212/2017, kterým se upravuje *činnost služební kynologie a metody pachové identifikace*.

Pokyn ředitelství služby pořádkové policie č. 119/2017 o *provádění služební kynologie*.

Zákon č. 171/1992 Sb., *zákon o životním prostředí* v posledním znění

Zákon č. 141/1961 Sb., *trestní řád*. ve znění k 1.1. 2010

Zákon č. 40/2009 Sb., *trestní zákoník*. ve znění k 1.1.1962

Zákon č. 273/2008 Sb. o *Policii České republiky*. v posledním znění

Závazný pokyn policejního prezidenta č. 137/2009 o *organizaci Policie České republiky*.

Závazný pokyn policejního prezidenta č. 180/2012, o *plnění základních úkolů služby pořádkové policie*.

Závazný pokyn policejního prezidenta č. 103/2013, o *plnění některých úkolů policejních orgánů Policie České republiky*.

Závazný pokyn policejního prezidenta č. 313/2017, o *postupu odběru pachového vzorku osoby*.

Závazný pokyn policejního prezidenta č. 100/2018, o *kriminalisticko-technické činnosti*.

Webové stránky a elektronické zdroje:

CZ-PES.cz: *CZ-pes stránky plné psů*, [online], dostupné z <https://www.cz-pes.cz/literatura-sl-kynologie-2.php>

DLOUHÝ, Michal. *Čtyřnozí četníci – Aport*, [online], [cit. 2.2.2022], dostupné z: https://www.ecanis.cz/clanky/ctyrnozi-cetnici-aport_235.html?pid=18

POLICIE.cz. *Odbor služební kynologie a hipologie*, [online]. [cit.31.1.2022], dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/odbor-sluzebni-kynologie-a-hipologie-904727.aspx?q=Y2hudW09Mg%3d%3d>.

SPORTOVNÍ-KYNOLOGIE: *Sportovní kynologie-výchova a výcvik psa* [online]. Dostupné z: <https://www.sportovni-kynologie.cz/vycvik-psa/vychova-stenete/plan-vycviku-sluzebniho-psa/>

STRAUS, Jiří a Martin KLOUBEK. *Aktuální otázky kriminalistické olfaktoriky*, [online], [cit. 14.1.2022], dostupné z: <https://www.mvcr.cz/soubor/3-2008-2008-03-kloubek-pdf.aspx>.

VAVERA, František. *Kriminalistika „včera, dnes a zítra“ I.* [online]. [cit. 1.2.2022], dostupné z: https://www.vsehrd.cz/clanek/kriminalistika-vcera-dnes-a-zitra-i_9d0fad0e-050e-4231-99dc-ed1937a1bd58.